
FEJEZETEK KÖZÉP-, KELET- ÉS DÉLKELET- EURÓPA TÖRTÉNETÉBŐL

A Coburgok és Szlovákia

A szlovák történettudományon belül a különféle főnemesi családokról szóló kiadványok a bársonyos forradalmat megelőzően nem tartoztak a népszerűbb kutatási témák közé. 1989 e téren is fordulatot hozott, és azóta egyre több olyan publikáció jelenik meg, mely az egykori felső-magyarországi szlovák régióhoz kötődő arisztokrata családok életével foglalkozik (pl.: Andrássyak, Thurzók, Péchyek, Fuggerek, stb.). Ezen kiadványok sorába tartozik a szlovák *Roman Holec* A Coburgok és Szlovákia című könyve is, amely egy bolgár uralkodóvá avanszált magyarországi arisztokrata család három generációjának életútját mutatja be a XIX–XX. században.

A Szász–Coburg–Gothai család a nevét a Szász- és Bajorország között elhelyezkedő Coburg váráról kapta, mely egyben a fejedelemség névadója is volt. A família az évszázadokon során fokozatosan emelkedett, és a XIX. században már több európai uralkodót is adott, mint például Bulgária, Nagy-Britannia vagy Portugália esetében. Más országokban (pl.: Ausztria, Oroszország, Mexikó, Brazília, Bajorország, Norvégia, Olaszország, Románia, Svédország, Dánia, Görögország, Spanyolország) pedig a Coburgok házasság révén kerültek rokoni kapcsolatba az ottani uralkodócsaládokkal.

A família Magyarországon is megjelent, ahol az 1820-as években házasság révén megszerezték a férfiágon kihalt Koháry-család birtokait. A sikeres frigynek köszönhetően a Coburgok az ország legmódosabb arisztokratái közé emelkedtek, később pedig több bolgár uralkodó is kikerült közülük.

A szerző a Koháry–Coburg-család Ágost-féle ágának az életútját mutatja be, melynek tagjai az 1880-as évektől a második világháború végéig terjedő időszakban irányították Bulgária életét. Elsőként Ferdinánd került trónra, aki 1887-től 1918-ig vezette az országot, de az első világháborúban elszenvedett vereség miatt le kellett mondania fia javára. Az újdonsült uralkodónak sikerült megőriznie apja trónját, és III. Borisz néven 1943-ig irányította Bulgáriát. Ekkor tisztázatlan körülmények között életét vesztette, miután kezdett a náci Németországgal szembefordulni. Utódja hatéves fia, Simeon lett. Ő 1946-ig töltötte be ezt a tisztséget egy régenstanács irányítása

mellett, melyet Ferdinánd másik fia, Cirill vezetett. A második világháború befejezése és a szovjet megszállás azonban itt is gyökeres politikai fordulatot hozott. Először a régenstanács tagjait fogták el és végezték ki 1945-ben, majd a következő évben a kiskorú uralkodót is megfosztották trónjától. A sors iróniája, hogy az utolsó bolgár cár felnőttként hazatért, és 2001 és 2005 között, immár demokratikusan megválasztott politikusként négy éven át volt a bolgár kormány feje.

A szerző alapvetően e három uralkodó életére összpontosít, de könyvében nem egyforma teret szentel hármójuknak. A legnagyobb súlyt Ferdinánd kapja, kinek pályája az 1880-as évektől a hidegháborús időszak kezdetéig tartott, így ő tekinthető e könyv valódi főszereplőjének. Bár a bolgár uralkodói tisztséget csak az első világháború végéig töltötte be, de a szerző a száműzetésben élő cár életét is bemutatta egészen 1948-ban bekövetkezett haláláig, így képet kapunk a közéleti szereplő mellett a magánemberről is. Vele ellentétben fiai pályájára már csak politikatörténeti szempontból tért ki, míg unokája esetében csak a száműzetésben eltöltött időre.

A szerző könyve több, párhuzamos síkon tárgyalja hősei életútját. Ennek során kronológiai sorrendben halad, a különféle megközelítési szempontok pedig mozaikszerűen váltakoznak. Az első vizsgálati aspektust a Coburg-család története jelenti. Ennek Holec két külön fejezetet is szentel, de a száműzött uralkodó életének bemutatásakor szintén visszatér még ehhez a témához. Először a família európai, majd a magyarországi történetét vázolja fel röviden, ez utóbbin belül pedig olyan kérdésekre is kitér, mint a Koháryakkal való házasság, az oldalági rokonság, vagy a különféle arisztokrata- és uralkodócsaládokkal való kapcsolatuk.

A következő megközelítési szempontot Bulgária politikatörténete jelenti, melynek a középpontjában a három cár élete áll. Bár a szerző itt kitér a bolgár belpolitika fontosabb eseményeire is, a súlypont ezen a síkon az ország külkapcsolatain, azok európai összefüggésein van, főként az első világháborút megelőző három évtizedben. Itt már bizonyos hangsúlybeli különbségek tapasztalhatók, mivel Ferdinánd pályája nagyobb jelentőséget kap, mint például az utódjáié, Boriszé.

A könyv címének megfelelően, a szerző több szempontból is részletesen kitér a Coburgoknak, elsősorban Ferdinándnak a felső-magyarországi szlovák régióhoz, majd Szlovákiához fűződő kapcsolatára. Az 1918 előtti időszak kapcsán egyrészt a korabeli sajtó alapján bemutatja azt az ambivalens véleményt, amit Koháry-Coburg Ferdinándról alkotott a szlovák nemzeti mozgalom akkori vezetése. Ez utóbbi ugyanis ruszofil nézeteket vallott, és komoly szimpátiával tekintett a török uralom alól felszabaduló

korabeli szláv államokra, így Bulgáriára is. Annak élére viszont egy olyan uralkodó került Ferdinánd személyében, akitől a szláv világ idegen volt, ráadásul német- és nem oroszbarát volt, így a későbbi központi hatalmakhoz fűzte jó kapcsolat. A szerző külön fejezetet szentelt a felső-magyarországi Coburg-birtokok gazdaságtörténeti bemutatásának is, melyek területén több komoly, ipari szempontból jelentős vállalat (pl.: vasmű, bánya) működött.

Az 1918 utáni események kapcsán ugyan szó esik a bolgár-csehszlovák, majd –szlovák kapcsolatokról is, de a középpontban továbbra is a száműzött uralkodó személyisége áll. A szerző itt Ferdinándot főként magánemberi oldalról mutatja be (pl.: lakóhely, életmód, az arisztokráciával való kapcsolatok, társasági élet, utazások stb.), de kitér a közvetlen környezetéhez tartozó szlovák személyek életére vagy a csehszlovák földreform hatálya alá eső birtokáért folytatott pereskedésre is.

Holec, a témának megfelelően több országban kutatott, így könyve magyar, német, cseh, szlovák, angol, illetve bolgár forrásokra és szakirodalmra épül. A kötetet gazdagon illusztrált képanyag díszíti mintegy 50 oldal terjedelemben, melynek segítségével a Ferdinánd és leszármazottainak élete vizuálisan is megismerhető.

A szerző a Coburg-család három generációjának az életét követi végig bolgár és szlovák prizmán keresztül könyvében. Bár ez műfaji szempontból eltérő értelmezésekre adhat okot, alapvetően mégis biográfiának tekinthető, melynek hőse e nemzedék első tagja, Ferdinánd.

Roman Holec: Coburgovci a Slovensko (A Coburgok és Szlovákia). Kalligram, Bratislava, 2010. 463 o.

Vesztróczy Zsolt